श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

कृष्णयजुर्वेदीय

॥ तैत्तिरीयोपनिषत् ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

विषयसूची

1 शीक्षावल्ली प्रथमा 2

2 ब्रह्मानन्दवल्ली द्वितीया 17

3 भृगुवल्ली तृतीया 30

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ शीक्षावल्ली प्रथमा ॥

हरि ओ(४)म्॥

शं नो॑ मि॒त्रश्शं वरु॑णः।

शं नो॑ भवत्वर्य॒मा।

शं न॒ इन्द्रो॒ बृह॒स्पतिः॑।

शं नो॒ विष्णु॑रुरुक्र॒मः।

नमो॒ ब्रह्म॑णे।

नम॑स्ते वायो।

त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॒ ब्रह्मा॑सि।

त्वामे॒व प्र॒त्यक्षं॒ ब्रह्म॑ वदिष्यामि।

ऋ॒तं व॑दिष्यामि।

स॒त्यं व॑दिष्यामि।

तन्माम॑वतु।

तद्व॒क्तार॑मवतु।

अव॑तु॒ माम्।

अव॑तु व॒क्तार᳚म्।

ओं शान्ति॒श्शान्ति॒श्शान्तिः॑॥ 1 ॥

स॒त्यं व॑दिष्यामि॒ पञ्च॑ च॥ 1 ॥

शीक्षां व्या᳚ख्यास्या॒मः।

वर्ण॒स्स्वरः।

मात्रा॒ बलम्।

साम॑ सन्ता॒नः।

इत्युक्तश्शी᳚क्षाध्या॒यः॥ **2**॥

शीक्षां पञ्च॑॥ **2**॥

स॒ह नौ॒ यशः।

स॒ह नौ ब्र॑ह्मव॒र्चसम्।

अथातस्सग्ं॑हिताया उपनिषदं व्या᳚ख्यास्या॒मः।

पञ्चस्वधिक॑रणे॒षु।

अधिलोकमधिज्यौतिषमधिविद्यमधि प्रज॑मध्या॒त्मम्।

ता महासग्ं॑हिता इ॑त्याच॒क्षते।

अथा॑धिलो॒कम्।

पृथिवी पू᳚र्वरू॒पम्।

द्यौरुत्त॑ररू॒पम्।

आका॑शस्स॒न्धिः॥ **3**॥

वायु॑स्सन्धा॒नम्।

इत्य॑धिलो॒कम्।

अथा॑धिज्यौ॒तिषम्।

अग्निः पू᳚र्वरू॒पम्।

आदित्य उत्तरँरूपम्।
आपस्सन्धिः।
वैद्युतस्सन्धानम्।
इत्यधिज्यौतिषम्।
अथाधिविद्यम्।
आचार्यः पूँर्वरूपम्॥ **4**॥

अन्तेवास्युत्तरँरूपम्।
विद्या सन्धिः।
प्रवचनग्ं सन्धानम्।
इत्यधिविद्यम्।
अथाधिप्रजम्।
माता पूँर्वरूपम्।
पितोत्तरँरूपम्।
प्रजा सन्धिः।
प्रजननग्ं सन्धानम्।
इत्यधिप्रजम्॥ **5**॥

अथाध्यात्मम्।
अधराहनुः पूँर्वरूपम्।
उत्तराहनुरुत्तरँरूपम्।
वाक्सन्धिः।

जिह्वा सन्धानम्।
इत्यध्यात्मम्।
इतीमा महासंहिताः।
य एवमेता महासंहिता व्याख्याता वेद।
सन्धीयते प्रजया पशुभिः।
ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येन सुवर्ग्येण लोकेन॥ **6**॥

सन्धिराचार्यः पूर्वरूपमित्यधिप्रजं लोकेन॥ **3**॥

यश्छन्दसामृषभो विश्वरूपः।
छन्दोभ्योऽध्यमृतात्संबभूव।
स मेन्द्रो मेधया स्पृणोतु।
अमृतस्य देवधारणो भूयासम्।
शरीरं मे विचर्षणम्।
जिह्वा मे मधुमत्तमा।
कर्णाभ्यां भूरिविश्रुवम्।
ब्रह्मणः कोशोऽसि मेधयापिहितः।
श्रुतं मे गोपाय।
आवहन्ती वितन्वाना॥ **7**॥

कुर्वाणा चीरमात्मनः।
वासांसि मम गावश्च।
अन्नपाने च सर्वदा।

ततो॑ मे॒ श्रिय॒माव॑ह।
लो॒म॒शां प॒शुभि॑स्स॒ह स्वाहा᳚।
आमा॑यन्तु ब्रह्मचा॒रिण॒स्स्वाहा᳚॥ **8**॥

[विमा॑यन्तु ब्रह्मचा॒रिण॒स्स्वाहा᳚।
प्रमा॑यन्तु ब्रह्मचा॒रिण॒स्स्वाहा᳚।
दमा॑यन्तु ब्रह्मचा॒रिण॒स्स्वाहा᳚।
शमा॑यन्तु ब्रह्मचा॒रिण॒स्स्वाहा᳚॥ **8**॥]

यशो॒ जने॑ऽसानि॒ स्वाहा᳚।
श्रेया॒न्॒ वस्य॑सोऽसानि॒ स्वाहा᳚।
तं त्वा॑ भग॒ प्रवि॑शानि॒ स्वाहा᳚।
स मा॑ भग॒ प्रवि॑श॒ स्वाहा᳚।
तस्मि᳚न्थ्स॒हस्र॑शाखे।
निभ॑गा॒हं त्वयि॑ मृजे॒ स्वाहा᳚।
यथाऽऽप॒ः प्रव॑ता॒ऽऽयन्ति॑।
यथा॒ मासा॑ अह॒र्ज॒रम्।
ए॒वं मां ब्र॑ह्मचा॒रिण॑ः।
धात॒राय॑न्तु स॒र्वत॒स्स्वाहा᳚।
प्र॒ति॒वे॒शो॑ऽसि॒ प्रमा॑भाहि॒ प्रमा॑पद्यस्व॥ **9**॥

वि॒त॒न्वा॒ना वि॒श॒स्वाहा॒ स॒प्त॑ च॥ **4**॥
वि॒त॒न्वा॒ना शमा॑यन्तु ब्रह्मचा॒रिण॒स्स्वाहा॒ धात॒राय॑न्तु स॒र्व॒त॒स्स्वाहैक॑ं च॥ **4**॥

भूर्भुव॒स्सुव॒रिति॒ वा ए॒तास्ति॒स्रो व्याहृ॑तयः।
तासा॑मुह॒स्मै॒तां च॑तु॒र्थीम्।
माहा॑चमस्य॒ः प्रवे॑दयते।
मह॒ इति॑।
तत् ब्रह्म॑।
स आ॒त्मा।
अङ्गा॒न्य॒न्या दे॒वताः॑।
भूरिति॒ वा अ॒यं लो॒कः।
भुव॒ इत्य॒न्तरि॑क्षम्।
सुव॒रित्य॒सौ लो॒कः॥ **10**॥

मह॒ इत्या॑दि॒त्यः।
आ॒दि॒त्येन॒ वाव सर्वे॑ लो॒का मही॑यन्ते।
भूरिति॒ वा अ॒ग्निः।
भुव॒ इति॑ वा॒युः।
सुव॒रित्या॑दि॒त्यः।
मह॒ इति॑ च॒न्द्रमाः॑।
च॒न्द्रम॑सा॒ वाव सर्वा॑णि॒ ज्योती॑ग्ं॒षि॒ मही॑यन्ते।
भूरिति॒ वा ऋचः॑।
भुव॒ इति॒ सामा॑नि।
सुव॒रिति॒ यजू॑ग्ं॒षि॥ **11**॥

मह॒ इति॒ ब्रह्म॑।

ब्रह्म॑णा॒ वाव सर्वे॑ वे॒दा मही॑यन्ते।

भूरिति॒ वै प्रा॒णः।

भुव॒ इत्य॑पा॒नः।

सुव॒रिति॑ व्या॒नः।

मह॒ इत्यन्न᳚म्।

अन्ने॑न॒ वाव सर्वे᳚ प्रा॒णा मही॑यन्ते।

ता वा ए॒ताश्चत॑स्रश्चतु॒र्धा।

चत॑स्रश्चतस्रो॒ व्याहृ॑तयः।

ता यो वेद॑।

स वे॑द॒ ब्रह्म॑।

सर्वे᳚ऽस्मै दे॒वा ब॒लिमाव॑हन्ति॥ **12**॥

अ॒सौ लो॒को यजूꣳ॑षि॒ वेद॒ द्वे च॑॥ **5**॥

स य ए॒षो᳚ऽन्तर्हृ॑दय आका॒शः।

तस्मि॑न्न॒यं पुरु॑षो मनो॒मयः॑।

अमृ॑तो हिर॒ण्मयः॑।

अन्त॑रेण॒ तालु॑के।

य ए॒षस्तन॑ इवाव॒लंब॑ते।

सै᳚न्द्रयो॒निः।

यत्रा॒सौ के॑शा॒न्तो वि॒वर्त॑ते।

व्यपोह्य शीर्षकपाले।
भूरित्यग्नौ प्रतितिष्ठति।
भुव इति वायौ॥ **13**॥

सुवरित्यादित्ये।
मह इति ब्रह्मणि।
आप्नोति स्वाराज्यम्।
आप्नोति मनसस्पतिम्।
वाक्पतिश्चक्षुष्पतिः।
श्रोत्रपतिर्विज्ञानपतिः।
एतत्ततो भवति।
आकाश शरीरं ब्रह्म।
सत्यात्म प्राणारामं मन आनन्दम्।
शान्तिसमृद्धममृतम्।
इति प्राचीनयोग्योपास्व॥ **14**॥

वायावमृतमेकं च॥ **6**॥

पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौर्दिशोऽवान्तरदिशाः।
अग्निर्वायुरादित्यश्चन्द्रमा नक्षत्राणि।
आप ओषधयो वनस्पतय आकाश आत्मा।
इत्यधिभूतम्।
अथाध्यात्मम्।

प्रा॒णो व्या॒नो॑ऽपा॒न उ॑दा॒नस्स॑मा॒नः।
चक्षु॒श्श्रोत्रं॒ मनो॒ वाक्।
त्वक् चर्म॑ मा॒ग्ं॒सग्ग्ं स्नावाऽस्थि॑ म॒ज्जा।
[चक्षु॒श्श्रोत्रं॒ मनो॒ वाक्त्वक्।
चर्म॑ मा॒ग्ं॒सग्ग्ं स्नावाऽस्थि॑ म॒ज्जा।]
ए॒तद॑धिवि॒धाय॒ ऋषि॒रवो॑चत्।
पाङ्क्तं॒ वा इ॒दग्ं सर्वम्᳚।
पाङ्क्ते॑नै॒व पाङ्क्तग्ग्ं स्पृणो॒तीति॑॥ **15**॥

सर्व॒मेकं॑ च॑॥ **7**॥

ओमिति॒ ब्रह्म॑।
ओमिती॒दग्ं सर्वम्᳚।
ओमित्ये॒तद॑नुकृति ह स्म॒ वा अ॒प्योश्रा॑व॒येत्याश्रा॑वयन्ति।
ओमिति॒ सामा॑नि गायन्ति।
ओग्ं शोमिति॑ श॒स्त्राणि॑ शग्ं॒सन्ति।
ओमित्य॑ध्व॒र्युः प्र॑तिग॒रं प्रति॑गृणाति।
ओमिति॒ ब्रह्मा॒ प्रसौ॑ति।
ओमित्य॑ग्निहो॒त्रमनु॑जानाति।
ओमिति॑ ब्राह्म॒णः प्र॑व॒क्ष्यन्ना॑ह॒ ब्रह्मोपा᳚प्नवा॒नीति॑।
ब्रह्मै॒वोपा᳚प्नोति॥ **16**॥

ओं दश॑॥ **8**॥

ऋतं च स्वाध्यायप्रवचने च।
सत्यं च स्वाध्यायप्रवचने च।
तपश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
दमश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
शमश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
अग्नयश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
अग्निहोत्रं च स्वाध्यायप्रवचने च।
अतिथयश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
मानुषं च स्वाध्यायप्रवचने च।
प्रजा च स्वाध्यायप्रवचने च।
प्रजनश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
प्रजातिश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
सत्यमिति सत्यवचा राथीतरः।
तप इति तपोनित्यः पौरुशिष्टिः।
स्वाध्यायप्रवचने एवेति नाको मौद्गल्यः।
तद्धि तपस्तद्धि तपः॥ **17**॥

प्रजा च स्वाध्यायप्रवचने च षट्चं॥ **9**॥

अहं वृक्षस्य रेरिवा।
कीर्तिः पृष्ठं गिरेरिव।
ऊर्ध्वपवित्रो वाजिनीव स्वमृतमस्मि।

द्रविंणग्ं सवंर्चसम्।
सुमेधा अंमृतोक्षितः।
इति त्रिशङ्कोर्वेदांनुवचनम्॥ **18**॥

अहगं षट्॥ **10**॥

वेदमनूच्याचार्योऽन्तेवासिनमंनुशास्ति।
सत्यं वद।
धर्मं चर।
स्वाध्यायाँन्मा प्रमदः।
आचार्याय प्रियं धनमाहृत्य प्रजातन्तुं मा व्यंवच्छेत्सीः।
सत्यान्न प्रमंदितव्यम्।
धर्मान्न प्रमंदितव्यम्।
कुशलान्न प्रमंदितव्यम्।
भूत्यै न प्रमंदितव्यम्।
स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमंदितव्यम्॥ **19**॥

देवपितृकार्याभ्यां न प्रमंदितव्यम्।
मातृंदेवो भव।
पितृंदेवो भव।
आचार्यदेवो भव।
अतिथिंदेवो भव।
यान्यनवद्यानिं कर्माणि।

तानि सेवि॑तव्या॒नि।
नो इ॑तरा॒णि।
यान्यस्माक॑ग्ं सुच॑रिता॒नि।
तानि त्वयो॑पास्या॒नि॥ **20**॥

नो इ॑तरा॒णि।
ये के चास्मच्छ्रेया॑ग्ंसो ब्रा॒ह्मणाः।
तेषां त्वयाऽऽसनेन प्रश्व॑सित॒व्यम्।
श्रद्ध॑या दे॒यम्।
अश्रद्ध॑याऽदे॒यम्।
श्रि॑या दे॒यम्।
ह्रि॑या दे॒यम्।
भि॑या दे॒यम्।
सं॑वि॑दा दे॒यम्।
अथ यदि ते कर्मविचिकित्सा वा वृत्तविचिकि॑त्सा वा॒ स्यात्॥ **21**॥

ये तत्र ब्राह्मणाँस्सम्म॒र्॒शिनः।
युक्ता॑ आयु॒क्ताः।
अलूक्षा॑ धर्म॑कामा॒स्स्युः।
यथा ते॑ तत्र॑ वर्ते॒रन्।
तथा तत्र॑ वर्ते॒थाः।
अथाभ्याँख्याते॒षु।

ये तत्र ब्राह्मणाँस्संम॒र्॒शिनः।

युक्ता आयु॒क्ताः।

अलूक्षा धर्मकामा॒स्स्युः।

यथा ते तेषु वर्ते॒रन्।

तथा तेषु वर्ते॒थाः।

एष आदे॒शः।

एष उपदे॒शः।

एषा वेदोप॒निषत्।

एतदनुशा॒सनम्।

एवमुपासित॒व्यम्।

एवमुचैतदुपा॒स्यम्॥ **22** ॥

स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदित॒व्यं तानि
त्वयोपास्या॒नि स्यात्तेषु वर्ते॒रन्थ्स॒प्त च॥ **11** ॥

शं नो मि॒त्रश्शं वरुणः।

शं नो भवत्वर्य॒मा।

शं न॒ इन्द्रो॒ बृह॒स्पतिः।

शं नो॒ विष्णुरुरुक्र॒मः।

नमो॒ ब्रह्मणे।

नमस्ते वायो।

त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॒ ब्रह्मासि।

त्वामेव प्रत्यक्षं ब्रह्मावादिषम्।

ऋतमवादिषम्।

सत्यमवादिषम्।

तन्मामावीत्।

तद्वक्तारमावीत्।

आवीन्माम्।

आवीद्वक्तारम्।

ओं शान्तिश्शान्तिश्शान्तिः॥ **23**॥

सत्यमवादिषं पञ्च च॥ **12**॥

सं नश्शीक्षाग् सह नौ यश्छन्दसां भूस्सयः पृथिव्योमित्यृतं चाहं वेदमनूच्य शं नो द्वादश॥ **12**॥

शं नो मह इत्यादित्यो नो इतराणि त्रयोविग्ंशतिः॥ **23**॥

शं नो मित्रश्शं वरुणः।

शं नो भवत्वर्यमा।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः।

शं नो विष्णुरुरुक्रमः।

नमो ब्रह्मणे।

नमस्ते वायो।

त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि।

त्वामेव प्रत्यक्षं ब्रह्म वदिष्यामि।

ऋ॒तं व॑दिष्यामि।

स॒त्यं व॑दिष्यामि।

तन्माम॑वतु।

तद्व॒क्तार॑मवतु।

अव॑तु॒ माम्।

अव॑तु व॒क्तार॓म्।

ओं शान्ति॒श्शान्ति॒श्शान्ति॑ः॥

॥ इति शीक्षावल्ली समाप्ता॥

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ ब्रह्मानन्दवल्ली द्वितीया ॥

हरिः ओ(४)म्।

स॒ह ना॑ववतु।

स॒ह नौ॑ भुनक्तु।

स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहै।

ते॒ज॒स्वि॒ना॒वधी॑तमस्तु॒ मा वि॑द्विषा॒वहै᳚।

ओं शान्ति॒श्शान्ति॒श्शान्ति॑ः॥

स॒ह प॑ञ्च॥ 1॥

ब्र॒ह्म॒विदा᳚प्नोति॒ पर᳚म्।

तदे॒षाभ्यु॑क्ता।

स॒त्यं ज्ञा॒नम॑न॒न्तं ब्रह्म॑।

यो वेद॒ निहि॑तं॒ गुहा॑यां पर॒मे व्यो॑मन्।

सो᳚ऽश्नुते॒ सर्वा॒न् कामा᳚न्थ्स॒ह।

ब्रह्म॑णा विप॒श्चितेति॑।

तस्मा॒द्वा ए॒तस्मा॑दा॒त्मन॑ आका॒शस्संभू॑तः।

आ॒का॒शाद्वा॒युः।

वा॒योर॒ग्निः।

अ॒ग्नेराप॑ः।
अ॒द्भ्यः पृ॑थि॒वी।
पृथि॒व्या ओष॑धयः।
ओष॑धी॒भ्योन्न॑म्।
अन्ना॒त् पुरु॑षः।
स वा एष पुरुषोऽन्न॑रस॒मयः।
तस्येद॑मेव॒ शिरः।
अयं दक्षि॑णः प॒क्षः।
अयमुत्त॑रः प॒क्षः।
अयमात्मा॑।
इदं पुच्छं॑ प्रति॒ष्ठा।
तदप्येष श्लो॑को भ॒वति॥ **1**॥

अन्ना॒द्वै प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते।
याः काश्च॑ पृथि॒वीग्ं श्रि॒ताः।
अथो॒ अन्ने॑नै॒व जी॑वन्ति।
अथै॑न॒दपि॑यन्त्यन्त॒तः।
अन्न॒ग्ं॒ हि भू॒ताना॒ं ज्येष्ठ॑म्।
तस्मा॑थ्सर्वौष॒धमु॑च्यते।
सर्व॒ं वै तेऽन्न॑माप्नुवन्ति।
येऽन्न॒ं ब्रह्मो॒पास॑ते।

अन्न॒ग्ं॒ हि भू॒ताना॒ं ज्येष्ठ᳚म्।

तस्मा᳚थ्सर्वौष॒धमु॑च्यते।

अन्ना᳚द्भू॒तानि॒ जाय॑न्ते।

जाता॒न्यन्ने॑न वर्धन्ते।

अद्यतेऽत्ति च॑ भूता॒नि।

तस्मादन्नं तदुच्य॑त इ॒ति।

तस्माद्वा एतस्मादन्न॑रस॒मयात्।

अन्योऽन्तर आत्मा᳚ प्राण॒मयः।

तेनै॑ष पू॒र्णः।

स वा एष पुरुषवि॑ध ए॒व।

तस्य पुरु॑षवि॒धताम्।

अन्वय॑ं पुरुष॒विधः।

तस्य प्राण॑ एव॒ शिरः।

व्यानो दक्षि॑णः प॒क्षः।

अपान उत्त॑रः प॒क्षः।

आका॑श आ॒त्मा।

पृथिवी पुच्छ॑ं प्रति॒ष्ठा।

तदप्येष श्लो॑को भ॒वति॥ **2**॥

प्रा॒णं दे॒वा अनु॒प्राण॑न्ति।

म॒नु॒ष्या᳚ः प॒शव॑श्च॒ ये।

प्रा॒णो हि भू॒ताना॒मायुः॑।
तस्मा॑त्सर्वायु॒षमु॑च्यते।
सर्व॒मे॒व त॒ आयु॑र्यन्ति।
ये प्रा॒णं ब्रह्मो॒पास॑ते।
प्राणो हि भूता॑नामा॒युः।
तस्मात्सर्वायुषमुच्य॑त इ॒ति।
तस्यैष एव शारी॑र आ॒त्मा।
यः॑ पूर्व॒स्य।
तस्माद्वा एतस्मा॑त् प्राण॒मयात्।
अन्योऽन्तर आत्मा॑ मनो॒मयः।
तेनै॑ष पू॒र्णः।
स वा एष पुरुषवि॑ध ए॒व।
तस्य पुरु॑षवि॒धताम्।
अन्वयं॑ पुरुष॒विधः।
तस्य यजु॑रेव॒ शिरः।
ऋग्दक्षि॑णः प॒क्षः।
सामोत्त॑रः प॒क्षः।
आदे॑श आ॒त्मा।
अथर्वाङ्गि॑रसः पुच्छं॑ प्रति॒ष्ठा।
तदप्येष श्लो॑को भ॒वति॥ **3**॥

यतो॒ वाचो॒ निव॑र्तन्ते।
अप्रा॑प्य॒ मन॑सा स॒ह।
आनन्दं ब्रह्म॑णो वि॒द्वान्।
न बिभेति कदा॑चने॒ति।
तस्यैष एव शारी॑र आ॒त्मा।
यः॑ पूर्व॒स्य।
तस्माद्वा एतस्मा॑न्मनो॒मयात्।
अन्योऽन्तर आत्मा वि॑ज्ञान॒मयः।
तेनै॑ष पू॒र्णः।
स वा एष पुरुषवि॑ध ए॒व।
तस्य पुरु॑षवि॒धताम्।
अन्वयं॑ पुरुष॒विधः।
तस्य श्र॑द्धैव॒ शिरः।
ऋतं दक्षि॑णः प॒क्षः।
सत्यमुत्त॑रः प॒क्षः।
यो॑ग आ॒त्मा।
महः पुच्छं॑ प्रति॒ष्ठा।
तदप्येष श्लो॑को भ॒वति॥ **4**॥

वि॒ज्ञानं॑ य॒ज्ञं त॑नुते।
कर्मा॑णि तनु॒तेऽपि॑ च।

वि॒ज्ञानं॑ दे॒वास्सर्वे॓।
ब्रह्म॒ ज्येष्ठ॒मुपा॑सते।
वि॒ज्ञान॒ं ब्रह्म॒ चेद्वेद॑।
तस्मा॒च्चेन्न प्र॒माद्यति॑।
श॒रीरे॑ पाप्म॑नो हि॒त्वा।
सर्वान्॒ कामान्थ्समश्नु॑त इ॒ति।
तस्यैष एव शारी॑र आ॒त्मा।
य॑ः पूर्व॒स्य।
तस्माद्वा एतस्माद्वि॑ज्ञान॒मयात्।
अन्योऽन्तर आत्मा॑ऽऽनन्द॒मयः।
तेनै॑ष पू॒र्णः।
स वा एष पुरुषवि॑ध ए॒व।
तस्य पुरु॑षवि॒धताम्।
अन्वय॑ं पुरुष॒विधः।
तस्य प्रिय॑मेव॒ शिरः।
मोदो दक्षि॑णः प॒क्षः।
प्रमोद उत्त॑रः प॒क्षः।
आन॑न्द आ॒त्मा।
ब्रह्म पुच्छ॑ं प्रति॒ष्ठा।
तदप्येष श्लो॑को भ॒वति॥ **5**॥

अस॑न्ने॒व स॑ भवति।
अस॒द्ब्रह्मेति॒ वेद॒ चेत्।
अस्ति ब्रह्मेति॑ चेद्वे॒द।
सन्तमेनं ततो वि॑दुरि॒ति।
तस्यैष एव शारी॑र आ॒त्मा।
यः॑ पूर्व॒स्य।
अथातो॑ऽनु प्र॒श्नाः।
उ॒ताविद्वा॒नमु॑ लो॒कं प्रेत्य॑।
कश्च॒न ग॑च्छ॒ती(३)।
आहो॑ वि॒द्वान॒मु॑ लो॒कं प्रेत्य॑।
कश्चि॒त्सम॑श्नु॒ता(३) उ॒।
सो॑ऽकामयत।
ब॒हुस्यां॒ प्रजा॑ये॒येति॑।
स तपो॑ऽतप्यत।
स तप॑स्त॒प्त्वा।
इ॒दग्ं सर्व॑मसृजत।
यदि॒दं किं च॑।
तथ्सृ॒ष्ट्वा।
तदे॒वानु॒प्रावि॑शत्।
तद॑नुप्र॒विश्य॑।
सच्च॒त्यच्चा॑भवत्।

निरुक्तं चानिरुक्तं च।
निलयनं चानिलयनं च।
विज्ञानं चाविज्ञानं च।
सत्यं चानृतं च सत्यमभवत्।
यदिदं किं च।
तथ्सत्यमित्याचक्षते।
तदप्येष श्लोको भवति॥ **6**॥

असद्वा इदमग्र आसीत्।
ततो वै सदजायत।
तदात्मानग्ग् स्वयमकुरुत।
तस्मात् तत्सुकृतमुच्यत इति।
यद्वै तथ्सुकृतम्।
रसो वै सः।
रसग्ग् ह्येवायं लब्ध्वाऽऽनन्दी भवति।
को ह्येवान्यात् कः प्राण्यात्।
यदेष आकाश आनन्दो न स्यात्।
एष ह्येवानन्दयाति।
यदा ह्येवैष एतस्मिन्नदृश्येऽनात्म्ये -
 निरुक्तेनिलयनेभयं प्रतिष्ठां विन्दते।
अथ सोऽभयं गतो भवति।

य॒दा ह्ये॑वैष॒ एतस्मिन्नुदरमन्त॑रं कु॒रुते।
अथ तस्य भ॑यं भ॒वति।
तत्वेव भयं विदुषोऽम॑न्वान॒स्य।
तदप्येष श्लो॑को भ॒वति॥ 7॥

भी॒षाऽस्मा॒द्वातः॑ पवते।
भी॒षोदे॑ति॒ सूर्यः॑।
भीषाऽस्मादग्नि॑श्चेन्द्र॒श्च।
मृत्युर्धावति पञ्च॑म इ॒ति।
सैषाऽऽनन्दस्य मीमाग्ं॑सा भ॒वति।
युवा स्यात्साधु यु॑वाध्या॒यकः।
आशिष्ठो दृढिष्ठो॑ बलि॒ष्ठः।
तस्येयं पृथिवी सर्वा वित्तस्य॑ पूर्णा॒स्यात्।
स एको मानुष॑ आन॒न्दः।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
~~श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।~~
ते ये शतं मानुषा॑ आन॒न्दाः।
स एको मनुष्यगन्धर्वाणा॑मान॒न्दः।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतं मनुष्यगन्धर्वाणा॑मान॒न्दाः।
स एको देवगन्धर्वाणा॑मान॒न्दः।

श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतं देवगन्धर्वाणा॑मान॒न्दाः।
स एकः पितृणां चिरलोकलोकाना॑मान॒न्दः।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतं पितृणां चिरलोकलोकाना॑मान॒न्दाः।
स एक आजानजानां देवाना॑मान॒न्दः।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतमाजानजानां देवाना॑मान॒न्दाः।
स एकः कर्मदेवानां देवाना॑मान॒न्दः।
ये कर्मणा देवान॑पिय॒न्ति।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतं कर्मदेवानां देवाना॑मान॒न्दाः।
स एको देवाना॑मान॒न्दः।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतं देवाना॑मान॒न्दाः।
स एक इन्द्र॑स्यान॒न्दः।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतमिन्द्र॑स्यान॒न्दाः।
स एको बृहस्पते॑रान॒न्दः।
श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।
ते ये शतं बृहस्पते॑रान॒न्दाः।

स एकः प्रजापते॑रान॒न्दः।

श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।

ते ये शतं प्रजापते॑रान॒न्दाः।

स एको ब्रह्मण॑ आन॒न्दः।

श्रोत्रियस्य चाकाम॑हत॒स्य।

स यश्चा॑यं पु॒रुषे।

यश्चासा॑वादि॒त्ये।

स एक॑ः।

स य॑ एवं॒वित्।

अस्माल्लो॑कात् प्रे॒त्य।

एतमन्नमयमात्मानमुप॑सङ्क्रा॒मति।

एतं प्राणमयमात्मानमुप॑सङ्क्रा॒मति।

एतं मनोमयमात्मानमुप॑सङ्क्रा॒मति।

एतं विज्ञानमयमात्मानमुप॑सङ्क्रा॒मति।

एतमानन्दमयमात्मानमुप॑सङ्क्रा॒मति।

तदप्येष श्लो॑को भ॒वति॥ **8**॥

यतो॒ वाचो॒ निव॑र्तन्ते।

अप्रा᳚प्य॒ मन॑सा स॒ह।

आनन्दं ब्रह्म॑णो वि॒द्वान्।

न बिभेति कुत॑श्चने॒ति।

एतगं ह वाव न तपति।
किमहगं साधु नाकरवम्।
किमहं पापमकरवमिति।
स य एवं विद्वानेते आत्मानग्ग् स्पृणुते।
उभे ह्येवैष एते आत्मानग्ग् स्पृणुते।
य एवं वेद।
इत्युपनिषत्॥ 9॥

सह नाववतु।
सह नौ भुनक्तु।
सह वीर्यं करवावहै।
तेजस्विनावधीतमस्तु मा विद्विषावहै।
ओं शान्तिश्शान्तिश्शान्तिः॥

ब्रह्मविदिदमयमिदमेकविगंशतिः।
अन्नादन्नरसमयात्प्राणो व्यानोऽपान आकाशः पृथिवी पुच्छगं षड्विगंशतिः।
प्राणं प्राणमयात्मनो यजुरृक्सामादेशोऽथर्वाङ्गिरसः पुच्छं द्वाविगंशतिः।
यतश्श्रद्धर्तगं सत्यं योगो महोऽष्टादश।
विज्ञानं प्रियं मोदः प्रमोद आनन्दो ब्रह्म पुच्छं द्वाविगंशतिः।
असन्नेवाथाष्टाविगंशतिः।
असथ्षोडश।
भीषाऽस्मान्मानुषो मनुष्यगन्धर्वाणां देवगन्धर्वाणां
पितृणां चिरलोकलोकानामाजानजानां ये कर्मणा
देवानामिन्द्रस्य बृहस्पतेः प्रजापतेर्ब्रह्मणस्स यश्च

सङ्क्रा॒मत्येकं॑पञ्चाशत् ।
यत॒ः कुत॑श्च॒नैतमेका॑दश॒ नव॑ ॥ 9 ॥

॥ इति ब्रह्मानन्दवल्ली समाप्ता ॥

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ भृगुवल्ली तृतीया ॥

हरिः ओ(४)म्।

स॒ह नां॑ववतु।

स॒ह नौ॑ भुनक्तु।

स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहै।

ते॒ज॒स्विना॒वधी॑तमस्तु॒ मा वि॑द्विषा॒वहै॓॥

ओं शान्ति॒श्शान्ति॒श्शान्तिः॑॥

भृगु॒र्वै वा॑रु॒णिः।

वरु॑णं॒ पित॑र॒मुप॑ससार।

अधी॑हि भगवो॒ ब्रह्मेति॑।

तस्मा॑ ए॒तत् प्रो॑वाच।

अन्नं॑ प्रा॒णं चक्षु॒श्श्रोत्रं॒ मनो॒ वाच॒मिति॑।

तग्ं हो॑वाच।

यतो॒ वा इ॒मानि॒ भूता॑नि॒ जाय॑न्ते।

येन॒ जाता॑नि॒ जीव॑न्ति।

यत् प्रय॑न्त्य॒भिसं॑वि॑शन्ति।

तद्विजि॑ज्ञासस्व।

तद्ब्रह्मेति॑।

स तपो॑ऽतप्यत।

स तप॑स्त॒प्त्वा॥ **1**॥

अन्न॒ं ब्रह्मेति॒ व्य॑जानात्।

अ॒न्नाध्ये॑व खल्वि॒मानि॒ भूता॑नि॒ जाय॑न्ते।

अन्ने॑न॒ जाता॑नि॒ जीव॑न्ति।

अन्न॒ं प्रय॑न्त्य॒भिसं॑वि॑श॒न्तीति॑।

तद्वि॒ज्ञाय॑।

पुन॑रे॒व वरु॑ण॒ं पित॑र॒मुप॑ससार।

अधी॑हि भगवो॒ ब्रह्मेति॑।

तग्ं हो॑वाच।

तप॑सा॒ ब्रह्म॒ विजि॑ज्ञासस्व।

तपो॒ ब्रह्मेति॑।

स तपो॑ऽतप्यत।

स तप॑स्त॒प्त्वा॥ **2**॥

प्रा॒णो ब्र॒ह्मेति॒ व्य॑जानात्।

प्रा॒णाध्ये॑व खल्वि॒मानि॒ भूता॑नि॒ जाय॑न्ते।

प्रा॒णेन॒ जाता॑नि॒ जीव॑न्ति।

प्रा॒णं प्रय॑न्त्य॒भिसं॑वि॑श॒न्तीति॑।

तद्वि॒ज्ञाय॑।

पुन॑रे॒व वरु॑णं॒ पित॑र॒मुप॑ससार।
अधी॑हि भगवो॒ ब्रह्मेति॑।
तग्ं हो॑वाच।
तप॑सा॒ ब्रह्म॒ विजि॑ज्ञासस्व।
तपो॒ ब्रह्मेति॑।
स तपो॑ऽतप्यत।
स तप॑स्त॒प्त्वा॥ **3**॥

मनो॒ ब्रह्मेति॒ व्य॑जानात्।
मन॑सो॒ ह्येव खल्वि॒मानि॒ भूता॑नि॒ जाय॑न्ते।
मन॑सा॒ जाता॑नि॒ जीव॑न्ति।
मनः॒ प्रय॑न्त्य॒भिसंवि॑श॒न्तीति॑।
तद्वि॒ज्ञाय॑।
पुन॑रे॒व वरु॑णं॒ पित॑र॒मुप॑ससार।
अधी॑हि भगवो॒ ब्रह्मेति॑।
तग्ं हो॑वाच।
तप॑सा॒ ब्रह्म॒ विजि॑ज्ञासस्व।
तपो॒ ब्रह्मेति॑।
स तपो॑ऽतप्यत।
स तप॑स्त॒प्त्वा॥ **4**॥

वि॒ज्ञानं॒ ब्रह्मेति॒ व्यंजानात्।
वि॒ज्ञाना॒ध्ये॑व खल्वि॒मानि॒ भूतानि॒ जायंन्ते।
वि॒ज्ञाने॑न॒ जातानि॒ जीवंन्ति।
वि॒ज्ञानं॒ प्रयंन्त्य॒भिसंविंश॒न्तीतिं।
तद्वि॒ज्ञायं।
पुनंरे॒व वरुंणं॒ पितंर॒मुपंससार।
अधींहि भगवो॒ ब्रह्मेतिं।
तग्ं होंवाच।
तपंसा॒ ब्रह्म॒ विजिंज्ञासस्व।
तपो॒ ब्रह्मेतिं।
स तपोंऽतप्यत।
स तपंस्त॒प्त्वा॥ **5**॥

आ॒न॒न्दो ब्र॒ह्मेति॒ व्यंजानात्।
आ॒नन्दा॒ध्ये॑व खल्वि॒मानि॒ भूतानि॒ जायंन्ते।
आ॒न॒न्दे॒न॒ जातानि॒ जीवंन्ति।
आ॒न॒न्दं प्रयंन्त्य॒भिसंविंश॒न्तीतिं।
सैषा भार्ग॒वीवारु॒णीवि॒द्या।
प॒र॒मे व्योंम॒न् प्रतिंष्ठिता।
य ए॒वं वेद॒ प्रतिंतिष्ठति।
अन्नंवानन्ना॒दो भंवति।

म॒हान् भ॑वति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्ब्रह्मवर्च॒सेन॑।
म॒हान् की॒र्त्या॥ **6**॥

अन्नं॒ न नि॑न्द्यात्।
तद् व्र॒तम्।
प्रा॒णो वा अन्न᳚म्।
शरी॑रमन्ना॒दम्।
प्रा॒णे शरी॑रं॒ प्रति॑ष्ठितम्।
शरी॑रे प्रा॒णः प्रति॑ष्ठितः।
तदे॒तदन्न॒मन्ने॒ प्रति॑ष्ठितम्।
स य ए॒तदन्न॒मन्ने॒ प्रति॑ष्ठितं॒ वेद॒ प्रति॑तिष्ठति।
अन्न॑वानन्ना॒दो भ॑वति।
म॒हान् भ॑वति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्ब्रह्मवर्च॒सेन॑।
म॒हान् की॒र्त्या॥ 7॥

अन्नं॒ न परि॑चक्षीत।
तद् व्र॒तम्।
आपो॒ वा अन्न᳚म्।
ज्योति॑रन्ना॒दम्।
अ॒प्सु ज्योति॒ः प्रति॑ष्ठितम्।
ज्योति॒ष्याप॒ः प्रति॑ष्ठिताः।
तदे॒तदन्न॒मन्ने॒ प्रति॑ष्ठितम्।

स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद प्रतितिष्ठति।
अन्नवानन्नादो भवति।
महान् भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन।
महान् कीर्त्या॥ **8**॥

अन्नं बहुकुर्वीत।
तद् व्रतम्।
पृथिवी वा अन्नम्।
आकाशोऽन्नादः।
पृथिव्यामाकाशः प्रतिष्ठितः।
आकाशे पृथिवी प्रतिष्ठिता।
तदेतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितम्।
स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद प्रतितिष्ठति।
अन्नवानन्नादो भवति।
महान् भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन।
महान् कीर्त्या॥ **9**॥

न कञ्चन वसतौ प्रत्याचक्षीत।
तद् व्रतम्।
तस्माद्यया कया च विधया बह्वन्नं प्राप्नुयात्।
अराध्यस्मा अन्नमित्याचक्षते।
एतद्वै मुखतोऽनगं राद्धम्।

मुखतोऽस्मा अ॑न्नग्ं रा॒ध्यते।

एतद्वै मध्यतो॒ऽनग्ं रा॒द्धम्।

मध्यतोऽस्मा अ॑न्नग्ं रा॒ध्यते।

एतद्वा अन्ततो॒ऽन्नग्ं रा॒द्धम्।

अन्ततोऽस्मा अ॑न्नग्ं रा॒ध्यते।

य ए॑वं वे॒द।

क्षेम इ॑ति वा॒चि।

योगक्षेम इति प्रा॑णापा॒नयोः।

कर्मे॑ति ह॒स्तयोः।

गतिरि॑ति पा॒दयोः।

विमुक्तिरि॑ति पा॒यौ।

इति मानुषी॒स्समा॒ज्ञाः।

अथ दै॒वीः।

तृप्तिरि॑ति वृ॒ष्टौ।

बलमि॑ति वि॒द्युति।

यश इ॑ति प॒शुषु।

ज्योतिरिति न॑क्षत्रे॒षु।

प्रजातिरमृतमानन्द इ॑त्युप॒स्थे।

सर्वमि॑त्याका॒शे।

तत् प्रतिष्ठेत्यु॑पासी॒त।

प्रतिष्ठा॑वान् भ॒वति।

तन्मह इत्युपासीत।
महान् भवति।
तन्मन इत्युपासीत।
मानवान् भवति।
तन्नम इत्युपासीत।
नम्यन्तेऽस्मै कामाः।
तद् ब्रह्मेत्युपासीत।
ब्रह्मवान् भवति।
तद् ब्रह्मणः परिमर इत्युपासीत।
पर्येणं म्रियन्ते द्विषन्तस्सपत्नाः।
परियेऽप्रिया भ्रातृव्याः।
स यश्चायं पुरुषे।
यश्चासावादित्ये।
स एकः।
स य एवं वित्।
अस्माल्लोकात् प्रेत्य।
एतमन्नमयमात्मानमुपसङ्क्रम्य।
एतं प्राणमयमात्मानमुपसङ्क्रम्य।
एतं मनोमयमात्मानमुपसङ्क्रम्य।
एतं विज्ञानमयमात्मानमुपसङ्क्रम्य।
एतमानन्दमयमात्मानमुपसङ्क्रम्य।

इमान् लोकान् कामान्नीकामरूप्यंनुसञ्चरन्।

एतथ्सामगांयन्नास्ते।

हा(३) वु हा(३) वु हा(३) वुं।

अहमन्नमहमन्नमहमन्नम्।

अहमन्नादो(२)ऽहमन्नादो(२)ऽहमन्नादः।

अहग्ग् श्लोक कृदहग्ग् श्लोक कृदहग्ग् श्लोककृत्।

अहमस्मि प्रथमजा ऋता(३) स्य।

पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य ना(३) भायि।

यो मा ददाति स इदेव मा(३) वाः।

अहमन्नमन्नंमदन्तमा(३) द्मि।

अहं विश्वं भुवंनमभ्यंभवाम्।

सुवर्न ज्योतींः।

य एवं वेदं।

इत्युंपनिषंत्॥ **10**॥

सह नांववतु।

सह नौं भुनक्तु।

सह वीर्यं करवावहै।

तेजस्विनावधींतमस्तु मा विंद्विषावहैं॥

ओं शान्तिश्शान्तिश्शान्तिंः॥

भृगु॒स्तस्मै॒ यतो॑ विशन्ति॒ तद्विजि॑ज्ञासस्व॒ तत्ब्रयो॑द॒शान्नं॑
प्रा॒णो मनो॑ वि॒ज्ञान॒मिति॑ वि॒ज्ञाय॒ तं तप॑सा॒ द्वाद॑श
द्वाद॑शाऽऽन॒न्द इति॒ सैषा दशाऽन्नं न
नि॑न्द्यात्प्रा॒णश्शरी॑र॒मन्नं न परि॑चक्षी॒ताऽऽपो॒ ज्योति॒रन्नं॑
ब॒हुकु॑र्वीत पृथि॒व्या॑का॒श एका॑दशैकादश॒ न कश्चनैक॑षष्टि॒दशं॑ ॥ **10** ॥

॥ इति भृगुवल्ली समाप्ता ॥